

Milena Mileva Blažič
Pedagoška fakulteta Ljubljana

STROKOVNO SPREMLJANJE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI V SLOVENIJI

Uvod

Nastanek posvetne mladinske književnosti, ki je na Slovenskem bil v drugi polovici 19. st., je bil skromno spremljan s strani strokovne javnosti, saj je v tistem času skorajda ni bilo. Zgodovino slovenske mladinske književnosti lahko okvirno delimo na štiri obdobja. V prvem obdobju 1850–1900 govorimo o začetkih mladinske književnosti (F. Levstik, J. Stritar). V drugem obdobju 1900–1950 se je slovenska mladinska književnost začela uveljavljati s svojo umetniškostjo (O. Župančič, F. Milčinski, J. Ribičič, idr.). Primarno besedno produkcijo je začela spremljati skromna strokovna javnost, začele so nastajati tudi knjige s prvinami slikanic. V tretjem obdobju, ki bi ga lahko imenovali tudi obdobje razcveta, inovacij in raznolikosti, ki je bilo v času 1950–1990, je bil narejen velik napredek na področju literarne produkcije (K. Kovič, D. Zajc, L. Kovačič, K. Brenk, N. Grafenauer, S. Vegri, S. Makarovič, B. A. Novak, idr.), sekundarne literature o mladinski književnosti (A. Glazer, M. Šircelj, M. Kobe, idr.) in institucionalizacije predmetnega področja na univerzi. O četrtem obdobju slovenske mladinske književnosti, ki še traja, govorimo po letu 1990 (A. Rozman Roza, B. Štampe Žmavc, B. Gregorič, P. Svetina ...). Značilnosti aktualnega obdobja so usmeritev mladinske književnosti v problemsko tematiko in njena internacionalizacija (Slovenska sekcija IBBY¹, 1992), pluralizem interesov ter dokončna uveljavitev stroke na treh slovenskih univerzah in v širšem kulturnem prostoru. Internacionalizacijo slovenske mladinske književnosti sta načrtno gojili že K. Brenk in M. Šircelj v 60-tih letih 20. st. in s tem pionirsko prispevali k prepoznavnosti in razvoju slovenske mladinske književnosti.

Institucionalizacija mladinske književnosti v Sloveniji

Institucionalizacija slovenske mladinske književnosti se je začela takoj po 2. svetovni vojni, ko je založba Mladinska knjiga (1945)² začela zavestno spod-

---

¹ <http://www.lj-oz.sik.si/ibby.htm> in <http://www.lj-oz.sik.si/ibby.htm>

² <http://www.mladinska.com/emagcover.asp?emag=626>

bujati koncept razvoja izvirne slovenske mladinske književnosti, posebej tudi slikanice. Vloga založbe Mladinska knjiga je še danes izredno velika, ker načrtno skrbi za izdajanje in promoviranje izvirne slovenske mladinske književnosti, tudi izvirne slovenske slikanice, in ima že desetletja skrbno profilirane knjižne zbirke za različne skupine mladih bralcev (npr. Cicibanova knjižnica, Čebelica, Najdihojca, Velike slikanice, Mala slikanica, Zlata slikanica, Pedenjped, Levi devžej, Knjižnica Sinjega galeba, Kresnice, Cicibanov vrtljak, Kartonke, Svetlanovčki, idr.). Pomembna je tudi Levstikova nagrada, ki jo založba Mladinska knjiga podeljuje pisateljem in ilustratorjem od leta 1949; od leta 1999 dalje tudi kot nagrado za življenjsko delo na področju besedne in likovne ustvarjalnosti za otroke in mladino. K uveljavljanju slovenske mladinske književnosti so prispevali tudi ilustratorji in avtorji, ki so sodelovali na pomembnih mednarodnih razstavah, posebej na BIB – Bienalu ilustracije v Bratislavi, na bolonjskem knjižnem sejemu, na potujoči mednarodni razstavi ilustracij *Podobe domišljije / Le Immagini della Fantasia*³). Leta 1993 smo dobili tudi Bienale slovenske ilustracije.

Vloga Pionirske knjižnice

V času po 2. svetovni vojni je bila za razvoj mladinske književnosti zelo pomembna ustanovitev Pionirske knjižnice v Ljubljani (1948), ki je sistematično razvijala knjižne in književne interese mladih bralcev tudi z bibliopedagoškimi dejavnostmi, kot so pravljicne ure, razstave, pogovori o knjigah, srečanja z avtorji ipd. V okviru te knjižnice se je razvil tudi študijski oddelek (1961), ki skrbi za strokovno literaturo in arhiv slovenskih mladinskih knjig ter periodike. Pozneje sta bila ustanovljena še Center za mladinsko književnost in mladinsko knjižničarstvo v posodobljeni Pionirski knjižnici, enoti Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, ter Center za mladinsko književnost in didaktiko mladinske književnosti na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Dejavnosti Pionirske knjižnice v Ljubljani in Pionirske knjižnice Rotovž v Mariboru ter mreže specializiranih knjižnic po vsej Sloveniji so izredno vplivale na spremljanje mladinske književnosti v smislu razvijanja bralne kulture. Pionirska knjižnica v Ljubljani kot osrednja institucija že več let organizira slovenski knjižni kviz, informira o literarnih nagradah v slovenskem in svetovnem prostoru, organizira in koordinira dejavnosti v zvezi z akcijo *Moja najljubša knjiga*, informira o knjižnih novostih, najpomembnejših prireditvah za otroke in odrasle. Zelo dragocen pa je tudi priporočilni seznam o izdanih knjigah v preteklem letu, ki je v obliki k-knjige (kodeks knjige) in e-knjige (elektronske knjige) tudi na internetu <http://www.lj-oz.sik.si/index.htm/>.

Slovenska sekcija IBBY (International Board on Books for Young People), ki je bila ustanovljena leta 1992, je pod vodstvom prizadevne Tanje Pogačar veliko naredila za ustanovitev in uveljavitev izvirne slovenske mladinske književnosti in nominacije slovenskih avtorjev, ilustratorjev in prevajalcev za IBBY častno listo (IBBY Honour List) in Andersenovo nagrado. Področje prevajanja mladinske

---

³ http://216.239.39.104/translate_c?hl=en&u=http://www.tmn.it/sarmede/omaggioa.htm&-prev=/search%3Fq%3Dla%2Bimmagini%2Bdella%2Bfantasia%26hl%3Den%26lr%3D%-26ie%3DUTF-8

ske književnosti doživlja razcvet tudi po letu 1990 z izjemnimi prevajalci, kot so Dušan Ogrizek, Vasja Cerar, Jakob Kenda, idr. Slovenska sekcija IBBY kot člani sekcije združuje vse ključne institucije in posameznike, ki se ukvarjajo s področjem mladinske književnosti nasploh. Predsednik sekcije je leta 2004 postal vodja Pionirske knjižnice Jakob Jaša Kenda, letošnji dobitnik častne liste IBBY za prevajanje.

Mladinska književnost kot predmet literarne vede

Mladinsko književnost je kot osrednje področje na Pedagoški akademiji v Ljubljani prva poučevala Martina Šircelj, tedanja ravnateljica Pionirske knjižnice v Ljubljani, in sicer v 60-tih in 70-tih letih. Prevedla je znamenito knjigo Paula Hazarda *Knjige, otroci in odrasli ljudje* (1973) in ji napisala tudi predgovor. Skupaj z Marjano Kobetovo in Alenko Gerlovičevo je napisala knjigo *Ura pravljic* (1972), ki še danes sodi med temeljno literaturo študentom pedagoških usmeritev. Mladinsko književnost kot del književnosti za odrasle je krajši čas poučeval na Pedagoški akademiji v Ljubljani tudi dr. Janez Rotar (*Povednost in vrsta: pravljice, balade in povesti*, 1976). V procesu institucionalizacije je bil pomemben tudi prvi doktorat znanosti s področja mladinske književnosti v Sloveniji, ki ga je na Filozofski fakulteti zagovarjala Marjana Kobe leta 1993, saj je pomenil dokončno uveljavitev mladinske književnosti kot samostojnega področja. Kobetova je sicer mladinsko književnost začela poučevati na Pedagoški akademiji oz. poznejši Pedagoški fakulteti v Ljubljani že v študijskem letu 1979/80.

Na razvoj stroke je imela nedvomno močan vpliv tudi revija *Otrok in knjiga*⁴, edina slovenska specializirana strokovna revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev. (1972–) V zadnjem desetletju je vidno vlogo pri uveljavljanju mladinske književnosti odigralo še stanovsko srečanje slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede, ki poteka vsako leto novembra v Murski Soboti. Na njem revija *Otrok in knjiga* skupaj z organizatorjem srečanja že tradicionalno pripravi simpozij s področja mladinske književnosti, na srečanju pa se podeli tudi večernica, nagrada za najboljše slovensko mladinsko delo, izdano v preteklem letu. Od leta 1998 se ob 2. aprilu, mednarodnem dnevu knjig za otroke, podeljuje nagrada Moja najljubša knjiga⁵, ki jo pripravljajo slovenske splošne in šolske knjižnice, koordinira pa jo Pionirska knjižnica, enota KOŽ Ljubljana. Poudariti je potrebno dejstvo, da mladi bralci izbirajo dve knjigi, in sicer najljubšo slovensko knjigo in najljubšo tujo knjigo, prevedeno v slovenščino. Od leta 2004 se podeljuje tudi nagrada za izvirno slovensko slikanico⁶, ki jo je kot prvi dobil Zvonko Čoh za izvirne ilustracije pravljice Charlesa Parraulta *Obuti maček*.

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je v študijskem letu 1987/88 dr. Helga Glušič, predavateljica za sodobno slovensko književnost, začela predavati kot poseben predmet tudi mladinsko književnost, napisala je tudi več

---

⁴ <http://sikmb.mb.sik.si/otrknj3.htm>

⁵ http://www.lj-oz.sik.si/moja_naj_knjiga1.htm

⁶ <http://www.gzs.si/ArhivNovic.asp?ID=14691>

člankov s področja slovenske mladinske književnosti (npr. *Oblikovne značilnosti slovenske mladinske proze*, 1993, o mladinskem pisatelju Mirku Kunčiču, 1995). Pod njenim mentorstvom se je oblikovala nova generacija znanstvenikov s področja mladinske književnosti (Igor Saksida, D. Haramija). Mladinsko književnost je na Pedagoški akademiji/fakulteti v Mariboru od 1962 do 1987 v sklopu novejšje slovenske književnosti, nato pa kot samostojni predmet poučevala Alenka Glazer, soustanoviteljica in sourednica revije *Otrok in knjiga* (1984–1990).

Pomen revije *Otrok in knjiga*

Revija *Otrok in knjiga* izhaja od leta 1972, sprva kot zbornik, danes s tremi številkami letno in leta 2004 tudi s samostojno monografsko publikacijo⁷. Prva urednica revije je bila Darja Kramberger (1972–1984), potem sta revijo šest let skupaj urejali Alenka Glazer in Darka Tancer Kajnih, ki je od leta 1990 glavna in odgovorna urednica revije. Revija sledi znanstvenim tokovom sodobne teorije slovenske in svetovne mladinske književnosti, zato njena prizadevanja lahko primerjamo s tujimi revijami, kot so *Boookbird*, *Children's Literature in Education*, *Lion and Unicorn* in *Signal*. Vloga in pomen te edine slovenske specializirane strokovne revije za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev, je izredno velik, saj je s svojim spremljanjem in vrednotenjem primarne literature, tudi ilustracije, pomagala uveljavljati mladinsko književnost kot enakovredno področje književnosti in proučevanja literarne vede. Glede na današnjo razvitost področja mladinske književnosti bi bilo idealno, če bi bila revija mesečnik, kar pa je seveda odvisno od finančnih (ne)možnosti. Revija je tudi s svojimi simpoziji in tematskimi številkami (o stripu, prevodih, o kiču, o mladinski književnosti na razpotju, o tragičnem in komičnem, o perspektivah, o mitskem, o slikanici, humorju, o kritiki in vrednotenju) postala nepogrešljiva spremljevalka vseh, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem, raziskovanjem, poučevanjem in posredovanjem mladinske književnosti.

Literarnoznanstveno spremljanje mladinske književnosti v Sloveniji

Literarnovedno spremljanje slovenske mladinske književnosti v pravem pomenu besede, se je začelo po letu 1950. Avtorji člankov so pisali o bralnih interesih, o promociji branja, o knjižnicah za otroke, o likovni vzgoji in pomenu ilustracij. Alenka Glazer je s svojimi literarnozgodovinskimi študijami gotovo pospešila razvoj in utrdila pomen mladinske književnosti. (npr. *Zgodovina slovenske mladinske književnosti od začetkov do leta 1945*, *Delež leposlovja v slovenskih mladinskih listih* (1969), *K vrednotenju mladinske književnosti* (1975), monografskim pristopom k posameznim pisateljem, kot npr. Župančiču, Milčinskem, Bevku, idr., s člankom o slovenski mladinski poeziji od Slomška do Župančiča). Obsežno monografijo je v francoščini kot doktorsko disertaci-

---

⁷ Kobe, Marjana (2004). *Vedež in začetki posvetnega mladinskega slovstva na Slovenskem: 1778–1850*. Maribor: Mariborska knjižnica, revija *Otrok in knjiga*.

jo objavila Zlata Pirnat Cognard z naslovom *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov (1945–1968)*⁸, v kateri je obsežno poglavje posvetila slovenski mladinski književnosti. Pregled je strukturirala po literarnoteoretičnih zvrsteh (poezija, krajša proza (pravljica, pripovedka in druga krajša proza) in daljša proza (mladinska povest in druga daljša proza). Znotraj literarnozvrstne delitve je po nacionalnem kriteriju (srbska, bosanska in črnogorska; hrvaška, makedonska in slovenska) obravnavala značilnosti posamezne književne zvrsti pred letom 1945 in med letoma 1945–1968. Delo je v slovenščino prevedla Barbara Šega Čeh.

Po letu 1970 se nadaljuje spremljanje mladinske književnosti z uveljavljenim in nadgrajenim knjižničnim pristopom iz 60-tih let. Martina Šircelj, Alenka Gerlovič in Marjana Kobe napišejo knjigo *Ura pravljic* (1972). Pomemben je bil tudi prevod knjige Paula Hazarda *Knjige, otroci in odrasli ljudje* (1973) in knjiga M. Šircelj *O knjigah in knjižnicah za mladino* iz leta 1977. Delo Alenke Gerlovič, ki je od 50-tih let dalje spremljala ilustracije v mladinski književnosti, je od 80-tih let dalje nadaljevala Maruša Avguštin. Dejstvo je, da se je strokovno spremljanje slovenskega mladinskega leposlovja začelo v knjižnicah. Marjana Kobe je bila sprva pravljíčarka in bibliotekarka v Pionirski knjižnici, nato pa predavateljica na Pedagoški akademiji oz. Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. V prvi znanstveni monografiji s področja mladinske književnosti (*Pogledi na mladinsko književnost*, 1987), v kateri literarnoteoretično analizira področje svojega raziskovanja, je upoštevala tudi dve temeljni teoriji tistega časa: teorijo švicarskega znanstvenega folklorista Maxa Lüthija o značilnostih pravljice in sodobno teorijo o značilnostih fantastične pripovedi priznanega švedskega znanstvenika Göteja Klingberga. V nadaljnjem znanstveno-raziskovalnem in strokovnopedagoškem delu je Kobetova nadaljevala spremljanje modela sodobne pravljice, ki je njeno osrednje raziskovalno področje, čeprav je obravnavala vsa ključna področja mladinske književnosti. Je prva znanstvenica, ki ji je bila mladinska književnost osrednje področje njenega znanstveno-raziskovalnega, strokovnega in pedagoškega dela. Pot od knjižničnega k znanstvenemu pristopu je gradila tudi Martina Šircelj, ki je leta 1963⁹ in 1971¹⁰ v reviji *La livre slovene* objavila dva prispevka o slovenski mladinski književnosti. Leta 1979 je v isti reviji objavila članek tudi Marjana Kobe¹¹. Revija *La livre Slovene* je izhajala od 1963 do 1991 pri Društvu slovenskih pisateljev v francoščini; leta 1991 se je preimenovala v *Litterae slovenicae* oz. *Slovene literary magazine* in začela izhajati v angleščini. Peti literarnozgodovinski pregled sta pozneje objavili Marjana Kobe in Maruša Avguštin v sklopu Slovenske sekcije IBBY, in sicer dvojezično leta 1996¹² in trojezično

---

⁸ Zlata Pirnat Cognard (1980). *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov (1945–1968)*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Prevod: Barbara Šega Čeh.

⁹ Šircelj, Martina (1963). Les voix de la littérature slovene pour la jeunesse. Revija *Le livre slovene*, 1963, št. 2, str. 49–51.

¹⁰ Šircelj, Martina (1971). Litterature slovene pour la jeunesse. Revija *Le livre slovene*, 1971 št. 2–3 str. 38–41.

¹¹ Kobe, Marjana (1979). Litterature enfantine contemporaine en Slovene. Revija *Le livre slovene*, 1979, št. 3–4, str. 3–6.

¹² Kobe, Marjana, Avguštin, Maruša (1996). *Slovenska mladinska književnost in ilustracija = Slovene children's literature and illustration*. Ljubljana: Slovenska sekcija IBBY = Slovene section of IBBY.

razpravo *Slovenska mladinska književnost in ilustracija* (Slovene children's literature and illustration; Slovenische Jugendliteratur und Illustration) leta 1998.¹³ Letos je Sekcija za mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev, ki je bila ustanovljena decembra 2003, izdala antologijo sodobne slovenske proze. Uredili sta jo Vanesa Matajč in Barbara Pogačnik: *Tales growing up into secrets: an anthology of contemporary Slovene youth literature*¹⁴, publikacija ima spretno besedo dr. Igorja Saksida o poeziji in dr. Dragice Haramije o prozi, ki sta nujni za razumevanje konteksta slovenske mladinske književnosti, namenjene tujemu naslovniku.

Z mladinsko književnostjo so se posredno ukvarjale tudi sorodne literarne in publicistične stroke. Miran Hladnik je v članku *Mladini in prostemu narodu v poduk in zabavo* (Poljudna mladinska literatura 19. stoletja v slovenščini) leta 1982 pisal o slovenski mladinski književnosti, uredil dve knjigi Josipa Vandota (*Izbrana mladinska beseda* 1. in 2.), pisal o mladinskem romanu G. Šiliha *Beli dvor* (1997), vendar je njegov interes bil osredotočen na zgodovinski pregled in predvsem na kratko prozo¹⁵. Leta 1984 je Jože Pogačnik v srbohrvaščini napisal knjigo z naslovom *Slovenačka dječja književnost*. Berta Golob je v svojih dveh knjigah *Srce ustvarja, roka piše* (1983) in *Do zvezd in nazaj* (1995) spremljala slovensko mladinsko književnost skozi pogovore z mladinskimi pisatelji. Tilka Jamnik je v zadnjem desetletju napisala članke in knjige o knjižni in književni vzgoji otrok v predšolskem in začetnem šolskem obdobju.

Metka Kordigel je leta 1991 doktorirala z nalogo o recepciji slovenske znanstvenofantastične literature in se uveljavila kot strokovnjakinja s področja didaktike mladinske književnosti in njene recepcije. Igor Saksida (leta 1995 je zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom *Umeščenost mladinske dramatike v slovensko književnost*), predavatelj mladinske književnosti na Pedagoški in Filozofski fakulteti v Ljubljani, je ob številnih člankih s področja literarne teorije in zgodovine ter kritike mladinske književnosti prispeval tudi obsežen pregled slovenske mladinske književnosti po drugi svetovni vojni, ki je bil v tretji knjigi pomembnega »literarnovednega projekta *Slovenska književnost* enakovredno postavljen ob bok literaturi za odrasle in prvič uvrščen v znanstveno relevantno obravnavo celotne slovenske književnosti«, kot je zapisala Marjana Kobetova. Področje mladinske književnosti so raziskovale še naslednje univerzitetne profesorice: dr. Vida Medved Udovič (1998 *Literarna recepcija v osnovni šoli s posebnim poudarkom na mladinski dramatiki*), Dragica Haramija (1999 *Slovenska realistična avanturistična mladinska proza*), Milena Mileva Blažič (2001 *Vloga in pomen ustvarjalnega pisanja pri pouku književnosti v osnovni šoli*). Odmeven je bil tudi magistririj bibliotekarke Darje Lavrenčič Vrabec (2000 *Tabuji v slovenski mladinski prozi*). Pred generacijo strokovnjakov, ki se znanstveno-raziskovalno, strokovno in pedagoško ukvarjajo z mladinsko književnostjo v

---

¹³ Kobe, Marjana, Avguštin, Maruša (1998). *Slovenska mladinska književnost in ilustracija* = Slovene children's literature and illustration = Slovenische Jugendliteratur und Illustration. Ljubljana: Slovenska sekcija IBBY = Slovene section of IBBY = Slovenische Section der IBBY.

¹⁴ Vanesa Matajč in Barbara Pogačnik (2004). *Tales growing up into secrets: an anthology of contemporary Slovene youth literature*. Ljubljana: Slovene Writers' Association, Slovene P. E. N.: Association of the Slovene Literary Translators.

¹⁵ <http://www.ijs.si/lit/mladini.html-l2>

ožjem in širšem pomenu, je še veliko nalog, ki jih bo potrebno opraviti (npr. literarnozgodovinske in literarnoteoretične monografske publikacije in antologije.) Potrebno bi bilo uveljaviti dvosmerno internacionalizacijo – uveljavljati izvorno mladinsko literaturo v svetu in seznanjati slovensko strokovno javnost z literarnovednim razvojem mladinske književnosti v svetu oziroma z raziskavami najuglednejših mednarodnih strokovnjakov, kot so: Peter Hunt, Alison Lurie, Roderick McGillis, Maria Nikolajeva, Perry Nodellman, Kimberly Reynolds, Zohar Shavit, Maria Tatar, Jack Zipes, Marina Warner, idr.

Pomembno je seveda tudi sodelovanje slovenskih predstavnikov na mednarodnih srečanjih IBBY – International Board on Books for Young People, IRSCS – International Research Society for Children's Literature, idr.).

Pomen ilustracij

Vloga ilustracij v slovenski mladinski književnosti – izvorni in prevedeni – je izredna. Ustvarjali so jih predstavniki starejše generacije uveljavljenih ilustratorjev, kot so npr. Marlenka Stupica, Ančka Gošnik Godec, Marjanca Jemec Božič, Jelka Reichman idr., ... predstavniki srednje generacije, npr. Matjaž Schmidt, Jelka Godec Schmidt, Alenka Sottler, Kostja Gatnik, Kamila Volčanšek, Marija Lucija Stupica, Marjan Manček, Mojca Cerjak, Zvonko Čoh, Lilijana Praprotnik Zupančič – Lila Prap, idr. in predstavniki mlajše generacije, kateri pripada tudi Mojca Osojnik, ustvarjalka avtorskih slikanic, idr. Zanimivo je, da se s strokovnim spremljanjem slovenskih ilustracij v mladinski književnosti sistematično ukvarja le Maruša Avguštin. Seveda pa je potrebno posebej izpostaviti slovenski bienale ilustracije v organizaciji Zveze društev slovenskih likovnih umetnikov, ki poteka od leta 1993. Razen spremljanja likovnih opusov posameznih ilustratorjev (Mojca Cerjak, M. Cvetko, D. Demšar, A. Gošnik Godec, Marjan Manček, Matjaž Schmidt, M. L. Stupica, A. Zorman Fojž, idr.) je potrebno omeniti vsaj še njeno študijo o slovenski ilustraciji, ki jo je napisala za Slovensko sekcijo IBBY leta 1996.¹⁶ Avguštinova redno strokovno spremlja Slovenski bienale ilustracij, Bienale ilustracij v Bratislavi, razstavo ilustracij na mednarodnem knjižnem sejmu v Bologni in potujočo mednarodno razstavo Podobe domišljije (La Immagini della fantasia) v Sarmedu – V svojih člankih Avguštinova zna umestiti slovenske ilustratorje v širše evropsko in svetovno likovno dogajanje.

Nagrade za mladinsko književnost

Nagrade so gotovo pomemben segment spremljanja in vrednotenja mladinske književnosti. Opozoriti moramo na: Levstikovo nagrado (1949–) založbe Mladinska knjiga; večernico (1997–), ki jo za najboljše izvorno mladinsko delo preteklega leta podeljuje ČZP Večer, knjižnično nagrado Moja najljubša knjiga, na desetnico (2004–), stanovsko nagrado Društva slovenskih pisateljev – in nagrado

---

¹⁶ <http://www.lj-oz.sik.si/index.htm>

za izvirno slovensko slikanico (2004–). Nagrado Izvirna slovenska slikanica¹⁷ (2004) podeljuje Zruženje založnikov pri Gospodarski zbornici Slovenije, desetnico pa je ustanovila Sekcija za otroško in mladinsko književnost pri DSP, ki je začela delovati decembra 2003. Nagrado Večernica sta leta 1996 na srečanju slovenskih mladinskih pisateljev ustanovila Franc-Franc, podjetje za promocijo kulture iz Murske Sobote, in revija *Otrok in knjiga*, pokroviteljstvo je prevzel časopis *Večer*. Prešernovo nagrado za življenjsko delo bi si gotovo zaslužila Kristina Brenkova, ki je kot urednica zgledno skrbela za uveljavitev slovenske mladinske književnosti doma in v tujini, pisala spremne besede, prevajala klasične in sodobne knjige iz svetovne književnosti, pisala izvirno leposlovje, urejala antologije (*Babica pripoveduje*, 1967; *Mamka Bršljanka: Pravljice s celega sveta*, 1976; *Pojte, pojte, drobne ptice, preženite vse meglice: Slovenske ljudske pesmice za otroke*, 1977; *Zlata ptica: zbirka ljudskih pripovedi iz svetovne književnosti*, 1988 idr.). Nagrado Prešernovega sklada ali »malo Prešernovo nagrado« za mladinsko književnost v celoti je leta 1971 prejela le Ela Peroci¹⁸. Prešernovo nagrado in nagrado Prešernovega sklada so sicer dobili tudi pisatelji (manj pa pisateljice), ki so pisali tudi/predvsem za odrasle bralce (npr. P. Voranc, F. Bevk, T. Seliškar, idr.), vendar bi bilo nujno, da bi dobil Prešernovo nagrado avtor ali avtorica izrecno za mladinsko književnost, kar bi bilo priznanje ne le posamezniku, ampak področju v celoti in vsem, ki se posredno in neposredno ukvarjajo z mladinsko književnostjo.

Uveljavitev mladinske književnosti

Na uveljavitev mladinske književnosti kaže tudi samostojno geslo mladinska književnost v *Enciklopediji Slovenije*, ki ga je napisala Marjana Kobe, kratka enota o slikanicah, ki sta jo prispevali Kobetova in Maruša Avguštin, in še nekaj gesel s področja mladinske književnosti (mladinske revije, revija *Otrok in knjiga* ipd.)¹⁹. Izjemno pomembna je seveda že omenjena uvrstitev pregleda mladinske književnosti v osrednjo in prestižno monografijo o slovenski književnosti²⁰ (2001, urednik Jože Pogačnik). Igor Saksida se v svojem obsežnem pregledu najprej zadrži ob temeljnih vprašanjih opredelitve in poimenovanja mladinske književnosti, nato sledi sistematična obravnava povojne mladinske proze, poezije in dramatike, ob kateri navaja tudi literarne vrste, žanre in oblike mladinske književnosti, ob katerih uvaja tudi nekatera nova poimenovanja. Uveljavitev mladinske književnosti v tako reprezentativni monografiji je izreden dosežek tako za področje kot za avtorja.

¹⁷ <http://www.gzs.si/ArhivNovic.asp?ID=14408>

¹⁸ <http://www.drustvo-dsp.si/nagrade/presernova/presernova.html>

¹⁹ Kobe, Marjana, Avguštin, Matuša (1997). Slikanica. V: *Enciklopedija Slovenije* (gl. ur.) Marjan Javornik. Ljubljana: Mladinska knjiga, 19187–2002. Zvezek 11.

²⁰ Saksida, Igor (2001). Slovenska mladinska književnost. V: Pogačnik, Jože (ur.). *Slovenska književnost*. Ljubljana. DZS.

Pluralizem po letu 1990

K pluralizmu po letu 1990 sodita tudi komercializacija in razvoj sodobnega založništva. Veliko število založb svojo pozornost namenja prav izdajanju mladinske književnosti, npr. Aristej, Didakta, EPTA (založba najlepših slikanic z razvejano dejavnostjo najlepše slikanice, projektom Knjigobube, izdajanjem strokovnih knjig o branju, idr.), Karantanija, Kres, Mladinska knjiga, Prešernova družba. Pri promociji knjig in ustvarjalcev imajo vidno vlogo tudi spletne strani, npr. <http://www.zupca.net/> (knjiga meseca (moja najljubša knjiga ter pesniki in pisateljic; slovenski ilustratorji), novoustanovljene komercialne revije za otroke: *Petka*: list za radovedne (Ljubljana, 1993), *Zmajček* (Domžale, 1994), *Polžek*: revija za punčke in fantke (Dob pri Domžalah, 1998/99), *Medvedek Pu*: za najmlajše (Ljubljana, 1999); *Pikapolonica*: revija za radovedne, ustvarjalne in igrive otroke (Ljubljana, 1999), *Telebajski*: revija za otroke (Ljubljana, 2001), *Trobentica*: za vedoželjne in igrive (Ljubljana, Prešernova družba, 2001), *Zvonček*: revija z glasbeno prilogo za otroke (Kranj, 2002), *Bim bam*: revija za otroke z računalniško in avdio zgoščenko (Maribor, 2003), *Bučka*: revija za otroke z avdio zgoščenko (Maribor, 2004), idr.

Za uveljavljanje mladinske književnosti je zelo pomembna tudi mreža knjižnic (splošno-izobraževalne in šolske knjižnice z bibliopedagoškimi oblikami dela, kot so igralne ure s knjigo in pravljicne ure), znanstveno-strokovne revije (*Otrok in knjiga*), znanstveno-strokovna srečanja, revije za otroke oz. mlade bralce: *Ciciban*. Revija za najmlajše (1945–), *Cicido*: revija za predšolske otroke (1998–), *Ciciban za starše*: brezplačna priloga revij *Ciciban* in *Cicido* (1998–), *Kurirček* (1960–1991), ki se je pozneje preimenoval v *Kekec*: literarna revija za učence osnovnih šol (1991–). V izjemno povečanem številu izdaj mladinske književnosti je zelo važno tudi sprotno ocenjevanje domače in tuje literarne produkcije: Za časopisu *Delo* recenzira novosti Barbara Hanuš; komentirane letne preglede pa običajno pripravlja Tilka Jamnik, za *Večer* piše Liljana Klemenčič.

Omeniti je potrebno še gibanje Bralna značka Slovenije, ustanovljeno po češkem zgledu, ki sta ga sprožila pisatelj Leopold Suhodolčan, takratni ravnatelj na OŠ Prevalje, ter profesor slovenščine Stanko Kotnik leta 1960 kot Prežihovo bralno značko v Kotljah na Koroškem. Bralna značka je v več kot 40-letni zgodovini spodbujala mlade k branju kot vseživljenjski vrednoti. Spodbudno je, da je vodstvo BZS posodobilo sezname knjig, metode in oblike delovanja. K posodobitvi vsekakor sodi tudi <http://www.bralnaznacka.com/> in sodobne oblike komuniciranja, npr. knjižna klepetalnica. Na koncu naj omenim še hvalevredno knjižnično dejavnost, ure pravljic, ki doživlja neke vrste prenavo. V tujini je pripovedovanje oz. »storytelling« izredno razvejano in cenjena dejavnost, pri nas žal manj, kar pa ne zmanjša pomena poklicnih in nepoklicnih pravljicarjev, med katerimi moramo posebej omeniti vsaj Ljubo Jenče in Anjo Štefan. Sicer pa si je v zadnjih letih pravljicni festival za otroke v Cankarjevem domu in pravljicni dan za otroke in odrasle v Mariboru pridobil veliko novih navdušenih poslušalcev.

Mladinska književnost se danes poučuje na treh univerzah: na Filozofski in Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru in na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Omeniti je potrebno še znanstvenice, ki se ukvarjajo z angleško (Veronika Rot, Lilijana Burcar, Barbara Simoniti) in ameriško mladinsko književnostjo (Darja Mazi

Leskovar), branjem (Meta Grosman) in s popularizacijo branja (Manca Košir) idr. Vsi skupaj, posredno ali neposredno, prispevajo k razvijanju primarnega in sekundarnega področja slovenske mladinske književnosti.

Slovenska mladinska književnost na internetu

Slovenska mladinska književnost se je začela seliti na internet predvsem zaradi komercializacije in popularizacije v tem mediju po letu 1990. Štetje obiska na določenih internetnih straneh kaže na številne dostope in utrjuje prepričanje, da je postavljanje na splet koristno, vendar bi ga bilo potrebno dvigniti na višjo raven. V sklepnem delu razprave napovedujemo obsežnejšo razpravo o internetnih straneh mladinske književnosti v Sloveniji in po svetu, do katerih je mogoče priti po elektronski poti. Odrasli, ki se ukvarjajo z mladimi, imajo pogosto internet za sovražnika knjige in glavni vzrok za padec bralnih interesov.

Na slovenskih iskalnikih <http://www.najdi.si/>, <http://www.matkurja.com/>, <http://www.slowwwenia.com/>, <http://www.siol.net/>, pod pojmom mladinska književnost lahko najdemo študijske programe na vseh treh univerzah v Sloveniji; na Univerzi v Mariboru <http://www.pfmb.uni-mb.si/programi/slo/eno/mladknji.html> ali <http://www.pfmb.uni-mb.si/programi/slo/dvo/mladknji.html>, na Univerzi v Ljubljani – Filozofski fakulteti <http://www.ijs.si/lit/slknjiz.html> in Pedagoški fakulteti http://www.pef.uni-lj.si/strani/studij/razredni_pouk/spl_slov_mlad_knjiz.pdf, del predmeta na podiplomskemu študiju <http://www.pef.uni-lj.si/strani/studij/mag-studij/prs/didaktika-slov.pdf>, na Univerzi na Primorskem <http://www.fhs-kp.si/izvori/4-3.htm>, in Politehniki v Novi Gorici <http://www.p-ng.si/>. Pozornost zasluži spletni naslov <http://www.zupca.net/>, ki je prva spletna stran za mladinske avtorje.

Na srednji vzgojiteljski šoli najdemo predmet otroška in mladinska književnost na http://test.t-media.si/solstvo/Pt/predsolska_vzg/KZ_otr-mlad-knj.htm, znanstvene razprave <http://ceps.pef.uni-lj.si/dekllice.pdf>, celo diplomske naloge http://www.ff.uni-lj.si/www/diplomske_naloge/sisko_klavdija/sisko_2.html, idr.

Na internetu lahko najdemo tudi revijo *Otrok in knjiga* <http://sikmb.mb.sik.si>, spletno knjigarno Mladinske knjige <http://www.emka.si/>, revijo Cicido <http://www.mladinska.com/infoII.asp?docid=135563> in Ciciban <http://www.mladinska.com/infoII.asp?docid=135565>, idr. revije. Mariborsko knjižnico <http://www.mb.sik.si/> in Pionirsko knjižnico, enoto KOŽ v Ljubljani <http://www.lj-oz.sik.si/pionirska.htm> z dragocenimi priporočilnimi seznamami oz. izborom mladinskih knjig od leta 1994 dalje http://www.lj-oz.sik.si/izbor_mla_knjig.htm, rezultate akcije Moja najljubša knjiga http://www.lj-oz.sik.si/moja_naj_knjiga.htm, z ažurirano stranjo o literarnih nagradah <http://www.lj-oz.sik.si/index.htm>, slovensko sekcijo IBBY <http://www.lj-oz.sik.si/10letsloobby.htm>, idr. povezave. Smiselno je omeniti tudi prvo interaktivno berilo (on-line) <http://www.svetizbesed.com/>, Založbo EPTA <http://www.epta.si/> in njihove razvejane dejavnost.

Slovenska mladinska književnost je relativno mlada, saj ima le okrog 150 let, strokovno spremljanje slovenske mladinske književnosti pa je še mlajše, nastaja približno 50 let. Pred primarno produkcijo in njenim strokovnim spremljanjem oz. pred obema komplementarnima področjema je prihodnost v smeri razvijanja

izvirnosti primarne produkcije, strokovnosti sekundarne literature, v internacionalizaciji in e-oblikah obeh področij v domovini in tujini.

Strokovna literatura

- Blažič, M.: *Skrivni bralni zakladi*. Ljubljana: Založba Rokus, 2000
- Goljevšček, A.: *Pravljice, kaj ste?* Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994.
- Grafenauer, N.: Igra v pesništvu za otroke. *Otrok in knjiga*. Maribor: Založba Obzorja, 1987, št. 2, 30–35.
- Jamnik, T.: *Knjižna vzgoja*. Ljubljana: ZRŠŠ, 1994
- Kobe, M.: Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga*, 1999, 2000, št. 47, 5–11, št. 48, 5–12, št. 49, 5–12.
- Kobe, M.: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.
- Kordigel, M., Jamnik, T.: *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS, 1999.
- Kordigel, M.: *Znanstvena fantastika*. Ljubljana: DZS, 1994.
- Medved Udovič, V.: *Igra videza*. Ljubljana: Rokus, 2000
- Otrok in knjiga*. Revija za vprašanja mladinske književnosti, knjižne vzgoje in s knjigo povezanih medijev. Maribor (1972–): izbor člankov.
- Saksida, I.: *Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti*, Trzin, Different, 1994.
- Saksida, I.: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Založba Obzorja, 1994.
- Saksida, I.: *Slovenska mladinska dramatika*, Maribor, Obzorja, 1998.
- Šircelj, M., Kobe, M., Gerlovič, A.: *Ura pravljic*. Ljubljana, 1972.

Summary

The article divides the history of Slovene children's literature into four periods: the first period from 1850 to 1900 marks the beginning of secular children's literature on the Slovenian ground. The second period provides the Slovene children's literature with its artistic value and the primary literary production started to be evaluated by the professional public. From 1950 to 1990 the children's literature flourished, being innovative and various. The period witnessed an enormous progress in the field of children's production as well as creating professional literature and the institutionalisation of the subject as the study. The fourth period, still being in progress, is characterised by a particular focus of children's literature in problematic topics. What is more, it is becoming internationalised, striving to be acclaimed professionally at the three Slovene Universities and in a wider cultural area.